

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОГРАФІЯ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

*Сенченко М.І., директор ДНУ «Книжкова палата України ім. І. Федорова»,
Сенченко О.М., аспірантка, кафедра ВСР ВПІ НТУУ «КПІ»*

У доповіді розглянуто питання державної бібліографії, пов'язані з проблемами оцифрування документів і формування бібліографічних баз даних мережеских видань для їхнього збереження.

Саме державна бібліографія є тим джерелом, звідки можна черпати інформацію про науковий та інтелектуальний потенціал держави за весь період її існування, це засіб інформування світової громадськості про досягнення України в усіх сферах суспільної діяльності.

Процес становлення державної бібліографії умовно можна поділити на два періоди: період недержавної бібліографічної діяльності; період бібліографічної діяльності Книжкової Палати — центру державної бібліографії України. Саме після утворення установи розпочинається планомірний, системний розвиток бібліографії України на загальнодержавному рівні.

У сучасній бібліографії поняття «державна бібліографія» охоплює дві форми, що історично склалися: поточну державну бібліографію (ПДБ) і ретроспективну державну бібліографію (РДБ).

Основою ПДБ є закон про обов'язковий примірник і наявність у країні системи бібліографічних посібників. Загалом, завдання ПДБ можна визначити так: максимально повна, оперативна і систематизована бібліографічна інформація про документи для інформування широких кіл споживачів цієї інформації. В цьому значенні ПДБ є єдино правильним джерелом для статистики державного друку, створює необхідну базу для розвитку інших видів бібліографії в країні.

Питання РДБ через особливу складність й історичні умови розвитку ще не отримали уніфікованого рішення, оскільки рівень розвитку державної бібліографії в різних країнах неоднаковий.

У наш час функції центру державної бібліографії розширюються завдяки розвитку мережі Інтернет, і Книжкова палата України має поступово перетворитися на сучасний центр державної бібліографії, реєструючи й цифрові видання. Адже реєстрація та збирання усіх видань, незалежно від носія інформації, має велике наукове й культурне значення для постійного руху вперед освіти, науки та культури. У світі все більше держав, що реєструють оцифровані та друковані твори і формують бази чи друкують літописи державної бібліографії. Окреслена проблема тісно пов'язана із законом про обов'язковий примірник (ОП), чітким визначенням документів, які мають входити до обов'язкового примірника, і норм його розподілу.

Тому важливим завданням є прийняття змін і доповнень до закону про обов'язковий примірник, який давав би можливість формувати бази даних документів у оцифрованому вигляді. Адже саме тепер, в епоху цифрових

перетворень, важливого значення набуває подальший розвиток державної бібліографії, чи стосується це електронних бібліотек, чи формування і оцифрування колекцій книг, газет і журналів – без бібліографічних покажчиків – сфера не функціонуватиме повноцінно.

У концепції національної бібліографії в цифрову епоху відбуваються істотні зміни, адже для бібліографів стають доступними книги, надруковані в різні часи за межами країни, українцями, чи про Україну. Фахівці Книжкової палати України переосмислюють можливості та характер національної бібліографії. Це важливо для того, щоб Книжкова палата України й окремі бібліотеки почали збирати електронні публікації. Ці матеріали (твори) можуть знаходитися під захистом авторського права, чи ні, але вони мають бути доступними для усіх користувачів на веб-сайтах. При їх каталогізації необхідно використовувати певні правила й стандарти. Питання ОП потрібно поставити так, що усі електронні публікації мають бути відбиті в національній бібліографії.

Необхідно розробити пропозиції щодо внесення змін та доповнень в закон про ОП, відповідно до яких у сферу дії цього закону підпадатимуть не тільки електронні тиражовані видання, а й мережеві та інші цифрові публікації, тобто до складу обов'язкового примірника має бути включений весь обсяг створених в інформаційно-телекомунікаційній мережі документів. Але на першому етапі ОП можна обмежити тільки цифровими публікаціями, аналогічними з традиційними, які мають форму і зовнішню схожість із друкованими книгами і періодичними виданнями. Доцільно буде з визначення обов'язкового примірника, наведеного в чинному законі про ОП, слово «тиражованих» вилучити. Згідно із законом видавці повинні будуть надсилати в Книжкову палату України і метадані, необхідні для опису їхніх публікацій.

Видання в цифровому форматі в Україні набуло широкого поширення і є важливою формою фіксації пам'яті нації. Цифрова видавнича справа все більше витісняє традиційні форми. І це не можна не враховувати.

Проблем, що виникають при виготовленні наукових праць, книг у цифровому форматі, а також при оцифруванні традиційних видань, багато. Це і фінансування, і управління, і вибір матеріалу носія, і співпраця з іншими організаціями, які займаються оцифруванням, і дотримання авторських прав, і консолідація внутрішніх і зовнішніх ресурсів, націлених на підвищення ефективності видавничої діяльності. Основна вимога до оцифрування – це точна відповідність метаданих до оцифрованих об'єктів, оскільки користувачі мають отримати максимально релевантну відповідь на пошуковий запит.

У доповіді розглядаються питання каталогізації цифрових публікацій, механізм опису цифрових публікацій, критерії відбору назв документів.

Видавничу продукцію можна розглядати як квінтесенцію думок, стосунків, культури і творчості громадян країни. І в майбутньому бібліографічні агентства продовжуватимуть відігравати важливу роль у забезпеченні правдивого і повного віддзеркалення цієї продукції, гарантованого доступу користувачів світу до публікацій держави.